

STICHTING
DE VERRE
BERGEN

SAMENVATTING ONDERZOEK

PLAYING FOR SUCCESS

SAMENVATTING ONDERZOEK

PLAYING FOR SUCCESS

ONDERZOEKSRESULTATEN SCHOOLJAAR 2013/2014

Niels Hermens

Vita Los

Claire Aussems

m.m.v. Sylvia Dickie, Marnix van de Heg en Majone Steketee

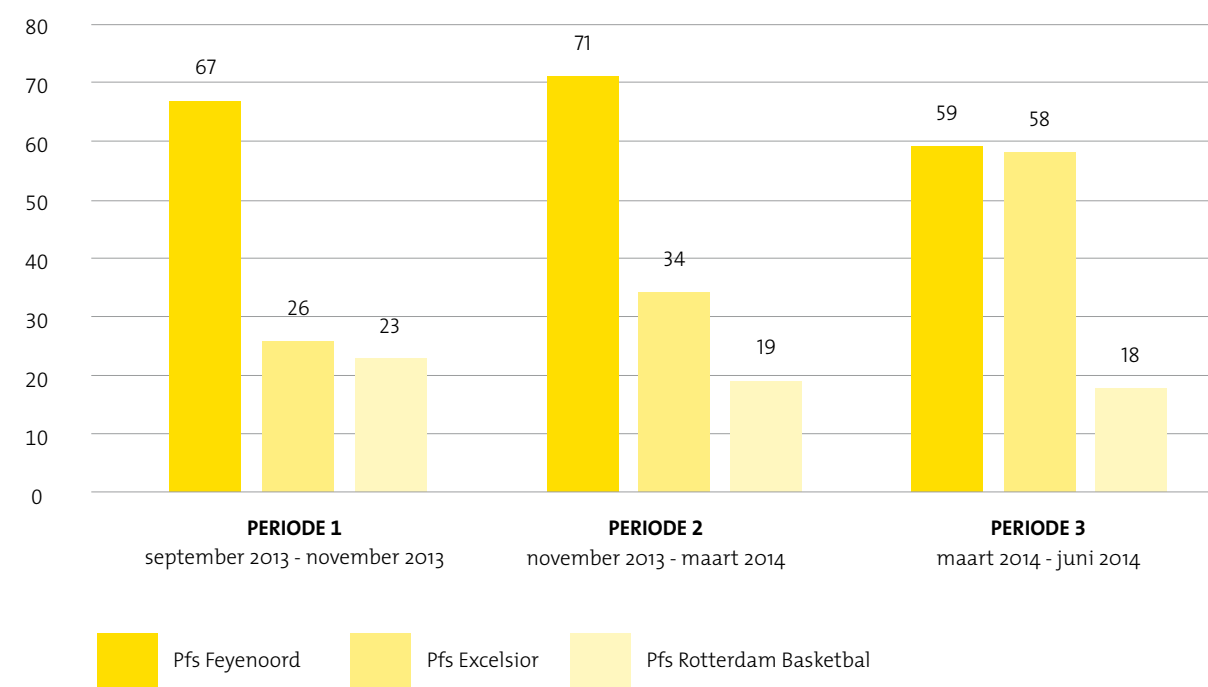
Playing for Success is een naschools programma voor leerlingen uit de groepen 6, 7 en 8 van de basisschool die (tijdelijk) minder goed functioneren op school dan zij zouden kunnen. De focus ligt daarbij op leerlingen met een laag zelfvertrouwen, weinig motivatie voor school en/of met een lastige thuissituatie. De doelstelling van Playing for Success is tweeledig: bijdragen aan de sociaal-emotionele ontwikkeling (soft skills), en verbeteren van de onderwijsprestaties van deze leerlingen. In het onderzoek naar Pfs Rotterdam bekijken we of en hoe deze doelstellingen worden bereikt.

Playing for Success vindt plaats in een zogenoemd Playing for Success leercentrum. Zo'n leercentrum is altijd onderdeel van een aansprekende omgeving (de WOW-omgeving), meestal het stadion van een voetbalclub. Playing for Success (Pfs) Rotterdam had in het schooljaar 2013/2014 drie leercentra: één bij Feyenoord, één bij Excelsior en één bij Rotterdam Basketbal. Vanaf 1 januari 2015 gaan Excelsior en Rotterdam Basketbal door met Playing for Success.

Pfs Rotterdam

Leerlingen die deelnemen aan Pfs Rotterdam bezoeken gedurende twaalf weken één middag per week een van de drie leercentra. Elk leercentrum van Pfs Rotterdam voert per schooljaar drie van deze periodes (tranches) van twaalf weken uit. In totaal namen in het schooljaar 2013/2014 375 leerlingen deel aan Pfs Rotterdam: 197 bij Feyenoord, 118 bij Excelsior en 60 bij Rotterdam Basketbal. In figuur 1 is per leercentrum van Pfs Rotterdam te zien hoeveel leerlingen deelnamen in de drie periodes tijdens het schooljaar 2013/2014. Omdat de leercentra bij Feyenoord en Excelsior dagelijks beschikbaar zijn en het leercentrum bij Rotterdam Basketbal slechts twee middagen per week, namen bij Feyenoord en Excelsior per periode meer leerlingen deel aan het programma dan bij Rotterdam Basketbal. Het aantal leerlingen dat per periode deelnam bij Excelsior nam gedurende het schooljaar toe van 26 naar 58 leerlingen. De verklaring hiervoor is dat de bekendheid van het leercentrum bij Excelsior is toegenomen sinds de opening in het voorjaar van 2013.

FIGUUR 1. AANTAL DEELNEMERS PLAYING FOR SUCCESS ROTTERDAM PER PERIODE IN HET SCHOOLJAAR 2013/2014 NAAR LEERCENTRUM

Onderzoek naar Playing for Success Rotterdam

In opdracht van Stichting De Verre Bergen doet het Verwey-Jonker Instituut van 2012 tot en met 2015 onderzoek naar PFS Rotterdam. Deze samenvatting informeert of en op welke vlakken direct na deelname aan PFS Rotterdam ontwikkelingen zijn waar te nemen bij de leerlingen die in het schooljaar 2013/2014 deelnamen aan PFS Rotterdam. Eind 2015 volgt een rapportage, waarin we weergeven of de waargenomen ontwikkelingen direct na deelname aan PFS Rotterdam na een half jaar beklijven.

Leeswijzer

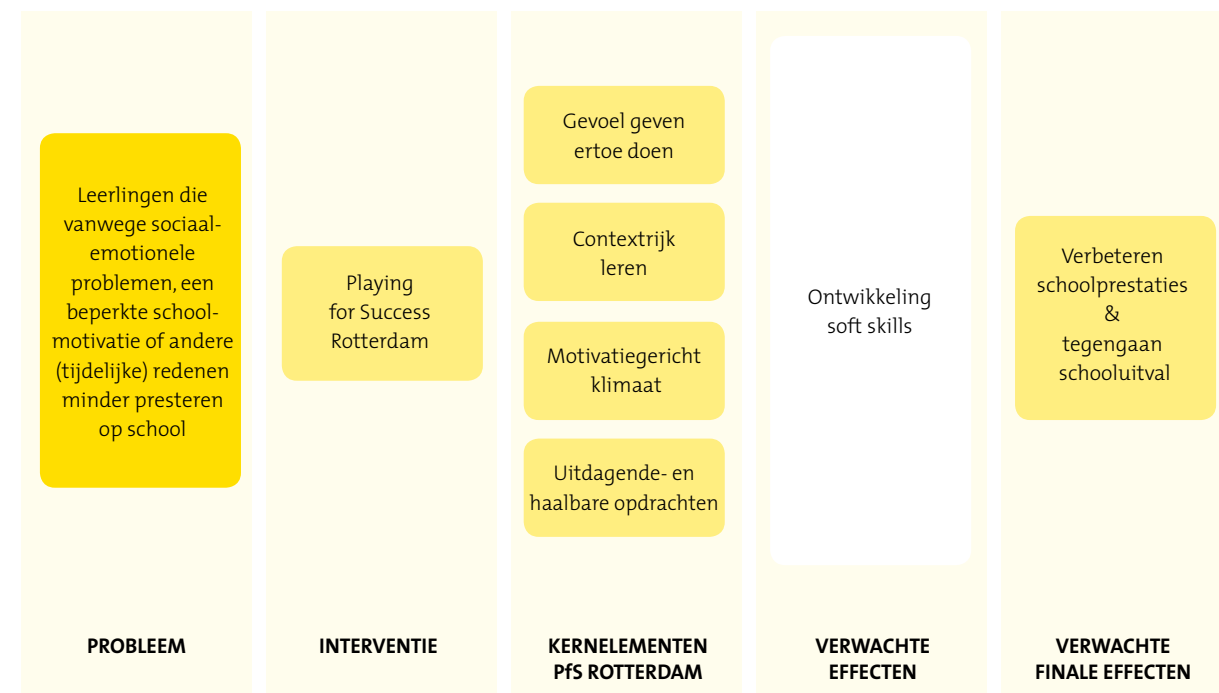
We bespreken allereerst de werkwijze van het programma Playing for Success, dat bestaat uit vier kernonderdelen. Op basis van interviews met vertegenwoordigers (managers, docenten en stagiairs) van de drie Rotterdamse leercentra zijn we nagegaan hoe PFS Rotterdam tijdens het schooljaar 2013/2014 werkte aan de vier kernonderdelen. Vervolgens bespreken we de ontwikkeling van de soft skills die direct na deelname aan PFS Rotterdam zijn waargenomen bij de leerlingen. We ver-

gelijken deze ontwikkeling met de ontwikkeling van soft skills bij leerlingen uit dezelfde klassen die niet aan PFS Rotterdam deelnamen. De samenvatting sluit af met een samenvattende conclusie.

Werkwijze Playing for Success

Playing for Success werkt volgens vier kernonderdelen: de leerlingen het gevoel geven dat zij ertoe doen, contextrijk leren, een motivatiegericht klimaat en uitdagende, haalbare opdrachten. De gedachte is dat de deelnemende leerlingen door deze werkwijze soft skills ontwikkelen, zoals zelfcontrole, cognitief zelfvertrouwen (vertrouwen in de eigen schoolcarrière) en samenwerkingsvaardigheden. Van dit soort soft skills is bekend dat zij een positieve invloed hebben op schoolprestaties. Omdat scholen leerlingen aanmelden voor Playing for Success, kan Playing for Success daarnaast alleen succesvol zijn als de leercentra contact hebben met basischolen. In figuur 2 is de gedachte achter Playing for Success samengevat. Tabel 1 bevat een toelichting op de vier kernonderdelen van Playing for Success.

FIGUUR 2. WERKWIJZE EN BEOOGDE RESULTATEN PLAYING FOR SUCCESS

Tabel 1. Toelichting op de vier kernonderdelen van Playing for Success

1. Het gevoel geven ertoe te doen	Playing for Success probeert de deelnemende leerlingen (weer) het gevoel te geven dat zij ertoe doen, door: <ul style="list-style-type: none"> • individuele begeleiding; • toegang tot plekken in het sportstadion waar kinderen niet zomaar mogen komen; • contact met topsporters.
2. Contextrijk leren	Leerlingen maken tijdens de opdrachten gebruik van de omgeving. De gedachte is dat dit hen bewust maakt van het belang van reken- en taalvaardigheden. Playing for Success doet dit op verschillende manieren. Voorbeelden daarvan zijn: <ul style="list-style-type: none"> • Schatten van het aantal stoelen in het stadion; • Geven van een presentatie in de persruimte, bijvoorbeeld over gezonde leefstijl van sporters; • Het interviewen van een sporter.
3. Motivatiegericht klimaat	In een motivatiegericht klimaat staan plezier en persoonlijke ontwikkeling centraal, in plaats van prestaties in vergelijking met anderen. Een motivatiegericht klimaat is belangrijk voor een positieve ontwikkeling van de jeugd, in het bijzonder de doelgroep van Playing for Success. Playing for Success werkt aan een motivatiegericht klimaat door: <ul style="list-style-type: none"> • de nadruk te leggen op individuele leerdoelen; • de uitvoering van de opdrachten centraal te stellen en niet de uitkomst; • spelelementen toe te voegen aan de opdrachten.
4. Uitdagende, haalbare opdrachten	Opdrachten die inzet en denkkracht vereisen en tegelijkertijd haalbaar zijn hebben een motiverende werking op kinderen. Playing for Success probeert daarom: <ul style="list-style-type: none"> • de opdrachten aan te passen aan het niveau van de groep; • de leerlingen tijdens de groepsopdrachten een rol te geven die past bij hun eigen kwaliteiten.

De kernonderdelen bij PFS Rotterdam

Alle drie de leercentra van PFS Rotterdam werken volgens de vier genoemde kernonderdelen. Docenten bij de leercentra van PFS Rotterdam zeggen over contextrijk leren en over persoonlijke aandacht het volgende: 'De leerlingen werken hier met projecten. Ze kunnen hun eigen thema kiezen en daarbinnen een eigen product aanleveren. De afgelopen periode koos een groepje leerlingen bijvoorbeeld voor het geven van een presentatie over een gezonde leefstijl voor topsporters. De voorbereiding gebeurt dan onder begeleiding van een mentor. In de bijeenkomsten worden de plenaire lessen afgewisseld met het werken aan het project.'

'In de eerste les stellen de leerlingen samen met de stagiairs een leerdoel op. De stagiairs gaan met de leerlingen in gesprek om het doel specifiek te maken. Dit leerdoel geldt met name voor het tweede deel van het programma, waarin de nadruk ligt op rekenen en taal. De leerlingen geven aan of ze aan taal of aan rekenen willen werken.'

Wel verschillen de drie leercentra van PFS Rotterdam op bepaalde kernonderdelen in de mate waarin zij werken volgens deze kernonderdelen. PFS Rotterdam Basketbal en PFS Excelsior zetten bijvoorbeeld vaker topsporters in dan PFS Feyenoord. Dit heeft onder meer te maken met het verschil in schaalgrootte van de sportclub. Door de

kleinschaligheid van Excelsior en Rotterdam Basketball komen de docenten van Playing for Success eenvoudiger in contact met sporters en met andere mensen van de sportclub dan bij Feyenoord. Een tweede verschil is dat de manager en de leerkrachten van PFS Excelsior en PFS Rotterdam Basketball meer contact hadden met de scholen dan de manager en de docenten van PFS Feyenoord. Tijdens deze contacten werden de schoolleerkrachten vooral geïnformeerd over de ontwikkeling van de leerlingen.

Ouders over PFS Rotterdam

Om een breed beeld te krijgen van de ervaringen met PFS Rotterdam hebben wij bij 52 ouders van deelnemende leerlingen een telefonische enquête afgenomen. Uit deze enquêtes blijkt dat ouders PFS Rotterdam gemiddeld beoordelen met een 8,1. Bijna alle ouders zijn dan ook positief over PFS Rotterdam, vooral omdat ze merken dan hun kind het er naar zijn zin heeft. Twaalf ouders vermelden uit zichzelf dat hun kind iets heeft gehad aan het programma, bijvoorbeeld doordat het heeft geleerd voor zichzelf op te komen of vaardigheden heeft opgedaan ter voorbereiding op de middelbare school. Drie ouders zijn negatief over PFS Rotterdam, omdat zij niet goed zijn ingelicht over de precieze inhoud van het programma en/of omdat zij geen veranderingen hebben waargenomen bij hun kind. Ouders noemen twee verbeterpunten: het vervoer van en naar het leercentrum en de communicatie over de ontwikkeling van hun kind tijdens Playing for Success.

Ontwikkeling bij leerlingen direct na deelname aan PFS Rotterdam

Hieronder vergelijken we de ontwikkeling van soft skills van de leerlingen die in het schooljaar 2013/2014 hebben deelgenomen aan PFS Rotterdam, met de ontwikkeling van dezelfde soft skills van niet-deelnemende leerlingen (de controleleerlingen). Deze controleleerlingen komen volgens de leerkrachten qua achtergrond en gedrag wel overeen met de deelnemende leerlingen. Om de ontwikkeling van de leerlingen te meten, hebben wij op twee momenten (vóór deelname en direct na afloop) vragenlijsten afgenomen met zowel de deelnemende leerlingen als de controleleerlingen. Kader 1 bevat een toelichting op het afnemen van deze enquêtes. In tabel 2 is te zien hoeveel leerlingen deelnamen aan het onderzoek.

Het afnemen van de enquêtes

Als een school een leerling aanmeldt voor PFS Rotterdam vraagt de leerkracht een ouder/verzorger van deze leerling schriftelijk of zij hiermee akkoord gaan. In dit schriftelijke akkoord geeft de ouder/verzorger de school toestemming om gegevens over hun kind uit te wisselen met PFS Rotterdam én met de onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut. Daarnaast geeft de ouder/verzorger toestemming aan de onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut om met hun kind op meerdere momenten een enquête af te nemen. Als de ouder/verzorger deze toestemming geeft, maakt een van de onderzoekers een afspraak met de leerkracht over wanneer een onderzoeker op school de enquêtes kan afnemen. Als de onderzoekers op de school aan komen, halen zij samen met de leerkracht de leerlingen (inclusief de controleleerlingen) uit de klas en vragen zij de leerlingen in een stille ruimte de enquête in te vullen. De onderzoeker blijft hierbij aanwezig om vragen van leerlingen te beantwoorden en onduidelijkheden weg te nemen.

Tabel 2. Aantal leerlingen onderzoek Playing for Success Rotterdam in het schooljaar 2013/2014

	PERIODE 1	PERIODE 2	PERIODE 3	TOTAAL
Experimentele groep (% van het totaal aantal leerlingen dat deelnam aan PFS Rotterdam)	111 (96%)	82 (66%)	111 (82%)	304 (81%)
Controlegroep	53	36	42	131
Totaal	164	118	153	335

In de enquête hebben wij dertien soft skills gemeten waar PFS Rotterdam een effect op kan hebben. Deze soft skills zijn gekozen, omdat ze doelstellingen zijn van PFS Rotterdam en omdat hiervan redelijkerwijs te verwachten is dat PFS Rotterdam bijdraagt aan de ontwikkeling ervan en/of van deze soft skills bekend is dat ze belangrijk zijn voor onderwijsprestaties. In de enquête zijn bestaande vragenlijsten gebruikt die in eerdere onderzoeken geschikt zijn bevonden voor het meten van deze vaardigheden en gedragingen bij kinderen tussen de 10 en 12 jaar.

In tabel 3 is te zien dat direct na afloop van PFS Rotterdam de ontwikkeling op vier van de dertien gemeten soft skills bij de leerlingen die deelnamen aan PFS Rotterdam, positiever is dan bij de controleleerlingen. Het gaat om: inzet voor schoolwerk, cognitief zelfvertrouwen, huiswerk maken, en hulp vragen aan de leerkracht op school.

Tabel 3. Overzicht van ontwikkelingen in soft skills direct na deelname aan Playing for Success Rotterdam, vergeleken met de ontwikkeling van soft skills bij de controleleerlingen.¹

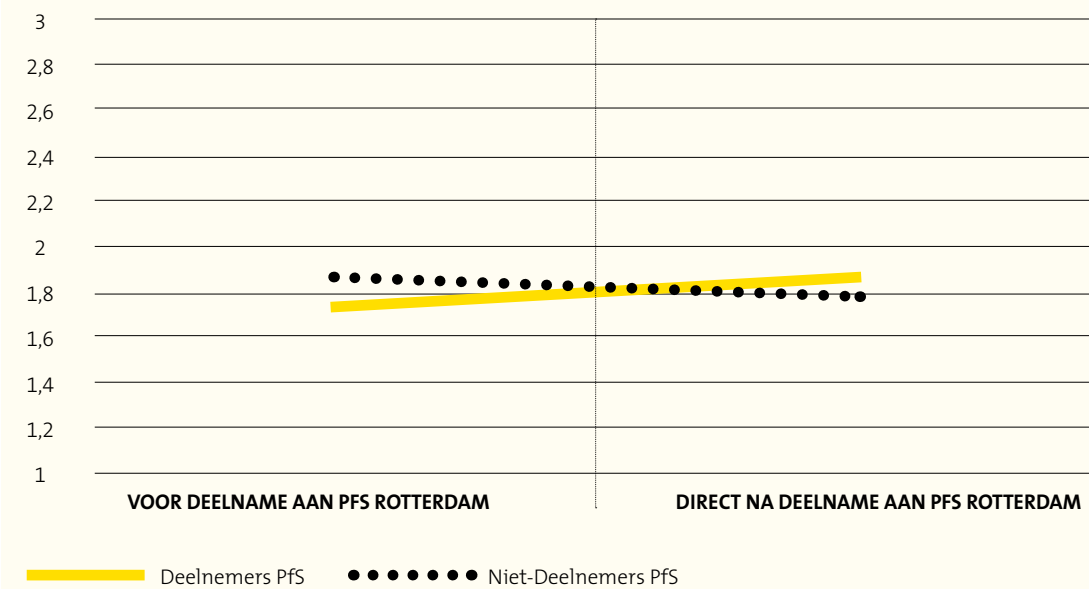
INZET VOOR SCHOOLWERK
Cognitief zelfvertrouwen
Huiswerk maken
Hulp vragen aan docent
Zelfcontrole
Emotionele problemen
Samenwerkingsvaardigheden
Gevoel van controle over toekomst
Op tijd komen op school
Gepest worden
Snel afgeleid
Gevoel van eigenwaarde
Plezier in school

Inzet voor schoolwerk

Direct na deelname aan PFS Rotterdam was de inzet van de deelnemende leerlingen voor school toegenomen ten opzichte van vóór de deelname, terwijl de inzet voor schoolwerk bij de controleleerlingen licht was afgenomen (zie figuur 3). In de enquête is gevraagd naar inzet voor schoolwerk met stellingen als 'Ik werk hard aan een taak, ook als deze niet belangrijk is' en 'Ik ben bereid meer aandacht aan taken te besteden, zodat ik meer leer'. De leerlingen konden aangeven hoe vaak zij dit doen: 'bijna nooit', 'soms', 'vaak' of 'bijna altijd'.

¹ Geel gearceerd is een positieve ontwikkeling ten opzichte van de controleleerlingen bij een significantieniveau van alfa .05. Lichtgeel gearceerd is een positieve ontwikkeling ten opzichte van de controleleerlingen bij een significantieniveau van alfa .07.

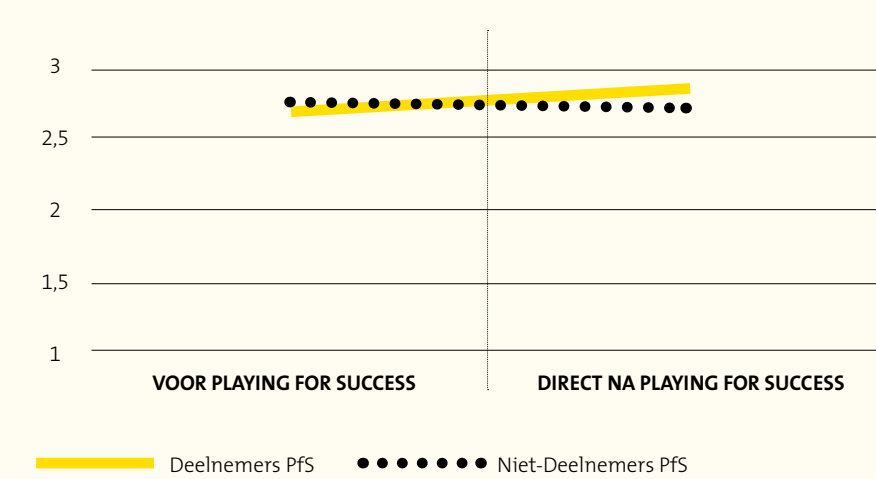
FIGUUR 3. DE ONTWIKKELING VAN DE INZET VOOR SCHOOLWERK (SCHAAL 0-3)

Cognitief zelfvertrouwen

Direct na deelname aan PFS Rotterdam was het cognitief zelfvertrouwen van de deelnemende leerlingen licht toegenomen, terwijl het cognitief zelfvertrouwen van de controleleerlingen licht was afgenomen (zie figuur 4). Cognitief zelfvertrouwen is gemeten met stellingen als 'Ik kan al mijn werk voor school goed maken, als ik maar genoeg tijd heb' en 'Ik kan ook moeilijke dingen op school wel leren'. De leerlingen konden bij deze stellingen de volgende antwoorden geven: 'klopt helemaal niet', 'klopt niet', 'klopt soms wel/soms niet', 'klopt', 'klopt helemaal'.

FIGUUR 4. DE ONTWIKKELING VAN HET COGNITIEF ZELFVERTROUWEN (SCHAAL 0-3)

Hulp vragen aan de docent en huiswerk maken

Het lijkt erop dat leerlingen na deelname aan PFS Rotterdam vaker hulp vragen aan hun docent op school (assertiviteit) en vaker hun huiswerk maken. Omdat deze ontwikkelingen net niet significant zijn moeten we, net als bij de ontwikkeling van cognitief zelfvertrouwen, voorzichtiger zijn met het trekken van conclusies dan bij de ontwikkeling op inzet voor schoolwerk.

Samenvatting en blik op de toekomst

De leercentra van PFS Rotterdam werken volgens de kernelementen van Playing for Success. Daarnaast zijn de meeste ouders tevreden over PFS Rotterdam. Vooralsnog is het daarom zaak op de ingeslagen weg door te gaan. Een aandachtspunt daarbij is om – indien dit past binnen de mogelijkheden – ouders intensiever te betrekken bij het programma en bij de ontwikkeling die de kinderen doormaken tijdens de twaalf weken waarin zij deelnemen aan PFS Rotterdam.

De resultaten in deze samenvatting geven een beeld van de waargenomen ontwikkelingen bij de leerlingen die in het schooljaar 2013/2014 deelnamen aan PFS Rotter-

dam. Het gaat hierbij om ontwikkelingen die direct na deelname zijn waargenomen. Vooralsnog lijkt het erop dat PFS Rotterdam direct na afloop een klein positief effect heeft op vier van de dertien gemeten soft skills. Deze vier soft skills zijn: inzet voor schoolwerk, cognitief zelfvertrouwen, huiswerk maken en vragen stellen aan de docent. Opvallend is dat dit positieve effect onder meer wordt veroorzaakt doordat – naast een lichte positieve ontwikkeling bij de deelnemende leerlingen – op deze vier soft skills een lichte negatieve ontwikkeling is waar te nemen bij de controleleerlingen. Deze negatieve ontwikkeling bij de controleleerlingen is lastig te verklaren. Mogelijk melden leerkrachten leerlingen aan voor Playing for Success – en dus ook voor de controlegroep – die in een neerwaartse spiraal zitten. Het procesonderzoek, waarin wij leerkrachten interviewen, moet hierover meer duidelijkheid verschaffen.

Het onderzoek naar PFS Rotterdam loopt door tot en met het schooljaar 2014/2015. Hierin meten we de ontwikkelingen van leerlingen die in het schooljaar 2014/2015 deelnemen aan PFS Rotterdam en analyseren we voor de leerlingen die in 2013/2014 en 2014/2015 deelnamen of eventuele ontwikkelingen ook een half jaar na deelname nog zijn waar te nemen.